

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ МОДЕЛІ КОНТРОЛЮ ПРИ ТЕСТУВАННІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Входження України до Європейського простору вищої освіти завдяки посиленню міжнародних зв'язків та інтеграції Європейських держав спричинили радикальні зміни у сфері освіти. Сучасний стан розвитку економіки, науки та техніки вимагає від вищих навчальних закладів підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних до ефективної іншомовної комунікації, особливо в ситуаціях фахового спілкування, які можуть виникнути в процесі їхньої майбутньої професійної діяльності. Все це потребує розвитку мовленнєвої компетенції студентів, а отже, використання нових підходів до організації навчального процесу і процесу контролю навчання іноземних мов як невід'ємної частини останнього.

Важливою передумовою ефективного навчання з іноземної мови є забезпечення контролю рівня сформованості мовленнєвої компетенції студентів у різних видах мовленнєвої діяльності на всіх етапах процесу навчання. У немовних ВНЗ особливу роль відіграє формування та контроль мовленнєвої компетенції студентів у читанні іншомовних професійно орієнтованих текстів, оскільки процес навчання орієнтується на практичне використання мови для читання з професійними цілями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з теорією діяльності [1, 2] головним призначенням мовлення вважається слугування засобом спілкування, яке у свою чергу виконує функції комунікації як обміну думками з метою взаєморозуміння. Саме це твердження складає основу комунікативно-діяльнотної моделі контролю. Враховуючи наявні публікації [3-6], цю модель можна вважати загально визнаною для навчання іноземної мови (ІМ). Її популярність зумовлена тим, що метою навчання ІМ повинно бути не накопичення теоретичних знань, а оволодіння відповідними видами іншомовної мовленнєвої діяльності і формування таких мовленнєвих умінь та навичок, які є необхідними для спілкування ІМ у процесі вирішення різноманітних практичних (професійно орієнтованих) завдань шляхом моделювання ситуацій реального спілкування.

Спираючись на Загальноєвропейські рекомендації Ради Європи (ЗЄР) [7] та Типову програму з англійської мови для професійного спілкування (АМПС) [8] та враховуючи дані попередніх досліджень [9, 10], тестовий метод контролю можна вважати таким, що відповідає сучасним тенденціям організації системи освіти загалом та методики викладання ІМ зокрема.

З огляду на вищезазначене, необхідно проаналізувати шляхи реалізації комунікативно-діяльнотної моделі контролю при тестуванні навичок читання англійських професійно орієнтованих текстів.

Постановка завдання. Організація системи надійного контролю потребує передусім аналізу сучасних моделей контролю, зокрема комунікативно-діяльнотної, та шляхів її реалізації при формуванні мовленнєвої компетенції майбутніх інженерів-педагогів у читанні англійських професійно орієнтованих текстів.

Виклад основного матеріалу. В рамках сучасної системи навчання тестування має велике значення, оскільки тести є зручною та економічною формою контролю. Систематичне тестування стимулює активність та увагу студентів на заняттях, підвищує їхню відповідальність при виконанні навчальних завдань. Тестування як складова системи контролю має ґрунтуватися на певній моделі контролю. У методиці під терміном «модель» розуміється реалізація провідної ідеї навчання на практиці, або, іншими словами, стратегія навчання. На сучасному етапі найчастіше використовуються такі моделі контролю, як системна, комунікативно-діяльнотна, компетентнісна та рівнева.

У практиці вітчизняного контролю тести запроваджувалися в процес навчання в Радянському Союзі в 20-ті роки минулого століття після скасування бальної системи

оцінювання, на початку 60-х років минулого століття з появою програмованого навчання. У 1992-1993 рр. було запроваджено тестування учнів випускних класів і абітурієнтів. У наш час відбувається впровадження системи незалежного зовнішнього тестування.

Тестування як термін означає використання та проведення тесту, а також сукупність етапів планування, розробки та апробації тестів, а також обробки та інтерпретації їх результатів.

Лінгводидактичне тестування займається розробкою та використанням мовних та мовленнєвих тестів, а лінгводидактичний тест спрямовано на перевірку ступеню мовної (лінгвістичної) та мовленнєвої (комунікативної) компетенції осіб, які проходять тестування.

Розглянемо структуру лінгводидактичних тестів.

Тести з 40-50 завдань формують комплексні тести, складовими яких є частини тесту (для тестування глобальних елементів мовленнєвої компетенції) та субтести (*subtest*). Субтест складається з тестових завдань, які є мінімальними складовими одиницями тесту. Сукупність тестових завдань створює тестову ситуацію, яка подається вербальними (текст) або невербальними (рисунок, схема, таблиця) засобами, і передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію тестованих (*answer, response*). Під реакцією тестованих розуміють очікувану відповідь у вербальному або невербальному вигляді (літери, цифри тощо) вибіркового (*multiple-choice response*) або конструйованого (*free response*) типу. Важливою складовою тесту є також його специфікації (*test specifications*), які встановлюють норми, умови та інструкції для його виконання і визначають його мету, тип і вид. До головних специфікацій відносяться цілі тесту; контингент тестованих; конструкт (теоретична база тесту), що перевіряється; кількість частин тесту, необхідних для перевірки певних знань, умінь та навичок; час, що його потребують для виконання теста загалом та кожної частини зокрема; способи та критерії оцінювання відповідей тестованих; опис володіння комунікативною компетенцією відповідно до рівнів; зразки тестових завдань та відповідей тестованих. Окреме тестове завдання також має такі специфікації як інструкції щодо його виконання, характеристики очікуваної відповіді та спосіб підрахування балів.

Широке використання лінгводидактичних тестів у процесі контролю зумовлюється їх безперечними перевагами:

- економією аудиторного часу завдяки одночасній перевірці великої кількості студентів та компактній письмовій формі завдань тесту;
- забезпеченням необхідної повноти охоплення тестуванням знань та вмінь, що підлягають контролю;
- економічністю перевірки результатів тестування завдяки використанню бланків-відповідей та ключів;
- простоті проведення тестування та визначення оцінки для людини середньої кваліфікації;
- можливістю використання комп'ютерних програм та технічних пристроїв;
- універсальністю як охопленням контролем усіх етапів навчального процесу.

Головні недоліки лінгводидактичних тестів зумовлюються застосуванням тестових завдань із вибірковими відповідями:

- 1) відгадування правильної відповіді за випадковими та формальними;
- 2) недостатня активність процесів мислення через наявність готових відповідей та загальної орієнтації на результат тесту;
- 3) можливість невірного запам'ятовування неправильних відповідей;
- 4) тестова ситуація може бути недостатньо інформативною та комунікативною через стислість контексту;
- 5) неправильні варіанти відповідей можуть містити надмірну інформацію, яка відволікає тестованих та перешкоджає визначенню правильної відповіді.

У цьому відношенні тестолог має дотримуватися семантичної рівноваги серед варіантів тестового завдання.

Розглянемо реалізацію комунікативно-діяльнісної моделі контролю на прикладі тестування вмінь читання англomовних професійно орієнтованих текстів.

Як відомо, читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, що безпосередньо пов'язаний з мисленням та розумінням того, що читається.

З точки зору психолінгвістики механізм процесу читання складається з трьох фаз:

1) спонукально-мотиваційної: сприйняття інформації на тлі позитивного емоційного ставлення до читання і, таким чином, наявності мотиву діяльності читання;

2) формуючо-формулюючої або орієнтувально-дослідної:

– рівень внутрішнього мовлення – прогнозування змісту за заголовками, першими словами/реченнями та створення схеми (матриці) того, що прогнозується в тексті;

– рівень внутрішнього мовлення – підтвердження/спростування прогнозу щодо змісту, формування синтагм і цілих речень із тексту;

– розуміння тексту як єдності – інтеграція окремих зрозумілих речень у єдине ціле, тобто розуміння смислу тексту;

3) виконавча: здійснення мовленнєвої дії (передача змісту тексту, своїх думок, почуттів і вражень) на основі адекватного розуміння тексту.

Отже, очевидним є необхідність врахування психологічного механізму читання при розробці відповідних тестів, оскільки він визначає як функції тестових завдань з контролю читання, так і об'єкти контролю рівня сформованості мовленнєвої компетенції в читанні. Спираючись на структуру механізму читання можна виділити такі функції тестових завдань із контролю читання:

1) створення мотивації, яка разом з емоційним станом читача впливає на глибину розуміння тексту і на характер інформації, якій приділяється увага читача;

2) створення предмету діяльності як виконання одного з видів читання: ознайомлювального з розумінням основного змісту тексту, вивчаючого з повним (детальним) розумінням тексту, вибіркового/переглядового з метою пошуку необхідної інформації;

3) реалізація діяльності на основі обробки тексту шляхом виконання таких операцій у читанні:

– швидкого перегляду тексту;

– детального читання для розуміння головних ідей та важливих деталей;

– використання знання лінгвістичних навичок: розуміння граматичних категорій, синтаксичних структур, лексичних та/або граматичних єдностей, лексики;

4) оцінювання результатів діяльності з метою виявити здатність читача розуміти тексти різноманітних тематик.

Висновки. Реалізація комунікативно-діяльнісної моделі контролю здійснюється за рахунок визначення читання як виду комунікативної діяльності, врахування психологічних механізмів читання, які, у свою чергу, визначають об'єкти контролю та забезпечують реалізацію функцій тестових завдань із контролю читання.

Перспективи подальших досліджень можуть бути спрямовані на розробку ефективної системи контролю рівня сформованості мовленнєвої компетенції майбутніх інженерів-педагогів у читанні англomовних професійно орієнтованих текстів. Припускаючи, що вона має комплексно ґрунтуватися на сукупності різних моделей контролю, слід проаналізувати шляхи реалізації системної, компетентнісної та рівневої моделі контролю в межах даної системи. Крім того, розгляду потребують інші чинники, зокрема мета, завдання та функції такої системи, класифікація тестів та субтестів за метою їх використання та формою, якості, притаманні ефективній системі контролю, його специфіку в немовних ВНЗ, способи забезпечення об'єктивізації тестових завдань тощо.

Список використаних джерел

1. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб : Питер, 2002. – 720 с.
2. Талызина Н. Ф. Теоретические основы контроля в учебном процессе / Н. Ф. Талызина. – М. : Знание, 1983. – 96 с.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
4. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.
5. Українська О. О. Комплекс тестових завдань для визначення рівня сформованості мовленнєвої компетенції / О. О. Українська // Іноземні мови. – 2008. – № 4. – С. 33–37.
6. Ветохов А. М. Психолого-педагогическая характеристика современных методов обучения иностранному языку в школе / А. М. Ветохов // Іноземні мови. – 2006. – № 1. – С. 25-28.
7. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
8. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок [та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
9. Петрашук О. П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі : монографія / О. П. Петрашук. – К. : Видавничий центр КДПУ, 1999. – 261 с.
10. Коккота В. А. Лингводидактическое тестирование: Науч.-теорет. пособие / В. А. Коккота. – М. : Высш. шк., 1989. – 127 с.

Пасічник М. В.

Реалізація комунікативно-діяльнiсної моделі контролю при тестуванні з іноземної мови

Розглянуто шляхи реалізації комунікативно-діяльнiсної моделі контролю при тестуванні з іноземної мови. Проаналізовано сутність, переваги та недоліки лінгвістичного тестування. Розглянуто реалізацію комунікативно-діяльнiсної моделі контролю на прикладі тестування вмінь читання англомовних професійно орієнтованих текстів.

Ключові слова: модель контролю, лінгвістичний тест, мовленнєва компетенція у читанні, психологічний механізм читання.

Пасечник М. В.

Реализация коммуникативно-деятельностной модели контроля при тестировании по иностранному языку

Рассмотрены пути реализации коммуникативно-деятельностной модели контроля при тестировании по иностранному языку. Проанализированы сущность, преимущества и недостатки лингвистического тестирования. Рассмотрена реализация коммуникативно-деятельностной модели контроля на примере тестирования умений чтения англоязычных профессионально-ориентированных текстов.

Ключевые слова: модель контроля, лингвистический тест, речевая компетенция в чтении, психологический механизм чтения.

M. Pasichnik

The Implementation of the Communicative-Activity Model of Control in Foreign Language Testing

The article is devoted to the ways of implementation of the communicative-active model of control in foreign language testing. The essence, advantages and disadvantages of linguistic testing are analyzed. The implementation of the communicative-active model of control in testing English professional-oriented texts reading skills is considered.

Key words: model of control, linguistic test, reading competence, psychological mechanism of reading.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2012 р.